

Komentar in karta: 2/77 SLA V171(b).01 'sekati'

Jožica Škofic

1. Gradivo

Za pomen 'z udarjanjem z ostrim predmetom, npr. sekiro, delati kose, dele', tudi 'deliti prečno na os, počez', knj. *sékati -am* (ě ě), je najpogostejše poimenovanje *sekati* s tvorjenkami, ki izražajo dovršnost, npr. *zasekati* in *posekati*, ali ponavljalnost, npr. *presekovati* in *podsekovati* (z dodatno pomenko 'od spodaj'), ter *seči* oz. *sečiti* z dovršnimi tvorjenkami *zaseči*, *seseči*, *poseči*, *vseči* in *razseči*. Nekajkrat so zapisani tudi leksemi s korenoma *cep-* (*cepiti*) in *kla-* oz. *kal-* (*kalati* in dovršni glagol *razklati*).

V naslednjih točkah je naveden le en odgovor na vprašanji V171(b).01 *sekati* in V171(a).01 *cepiti* (*drva na drobno*): *sekati* v T019, T053, T058, T059, T066, T109, T117, T120, T141, T143, T144, T176, T186, T187, T199, T208, T231, T247, T248, T254, T257, T259, T267, T274, T293, T303, T304, T305, T306, T326, T329, T333, T334, T335, T337, T340, T341, T343, T345, T346, T347, T348, T374, T379, T386; *zasekati* v T065; *seči* v T058, T106, T109, T112, T116, T123, T125, T126, T127, T137, T148, T152, T154, T157; *sečiti* v T093, T096, T107; *cepiti* v T031, T132, T173, T181, T327; *kalati* v T368, T374. V krajevnih govorih, kjer natančen pomen edinega navedenega izraza ni pojasnjen, je zato problematično ločevanje med pomeni izrazov *cepiti* in *sekati*, ki se lahko uporabljata v obeh pomenih (o tem v kartah in komentarjih V171(a).03 *cepiti – pomen* (2/85) in V171(b).03 *sekati – pomen* (2/86)).

V gradivu so zapisani tudi leksemi s pomenom 'delati, da kaj pride iz pokončnega položaja na tla', večinoma gre za podiranje (sekanje) dreves – sem lahko uvrstimo odgovore *urobiti*, *podirati*, *fratati*, *rušiti*.

2. Morfološka analiza

seči < **sěti* (< **sěk-ti*) 'seči, sekati'

zaseči < **za-sěti* ← **za-* 'za' + **sěti*

seseči < **sъ-sěti* ← **sъ(n)*- 'od zgoraj navzdol' + **sěti*

poseči < **po-sěti* ← **po-* 'po' + **sěti*

vseči < **vъ-sěti* ← **vъ(n)*- 'v' + **sěti*

sečiti ≤ **sěti* + *-*ti*

razsečiti ≤ **orz-sěti* + *-*ti* ← **orz-* 'raz-' + **sěti* + *-*ti*

sekati < **sěk-a-ti* ← **sěti* (< **sěk-ti*) 'seči, sekati'

zasekati < **za-sěk-a-ti* ← **za-* 'za' + **sěk-a-ti*

posekati < **po-sěk-a-ti* ← **po-* 'po' + **sěk-a-ti*

podsekovati < **podv-sěk-ov-a-ti* ← **podv-sěk-a-ti* ← **podv-* 'pod' + **sěk-a-ti*

presekovati < **per-sěk-a-va-ti* ← **per-sěk-a-ti* ← **per-* 'skozi, prek, čez, k' + **sěk-a-ti*

cepiti < **cěp-i-ti* 'cepiti, sekati'

razklati < **orz-kol-ti* ← **orz-* 'raz-' + **kol-ti* **kol* (< **kol-j-ŋ*) 'klati, tolči'

kalati < **kal-a-ti* 'klati, tolči'

drobiti < **drob-i-ti* 'lomiti, rezati na majhne koščke'

tacati < **(tac)-a-ti* ← ben. it. *tazar* [tacar] 'rezati na kosce, mečkati, sesekljati, drobiti', čeprav se glede na ponazarjalno gradivo v ben. it. glagol uporablja predvsem v povezavi s predelavo mesa (Doria: 726)

urobiti < **u-rŋb-i-ti* ← **u-* 'proč' + **rŋb-i-ti* 'podirati drevje, sekati drva; neotesano govoriti' (Snoj 2003: 694; ESSJ III: 188)

podirati < **po-dir-a-ti* ← **po-der-ti* **po-dbr-ŋ* ← **po-* 'po' + **der-ti* **dbr-ŋ* 'odirati, skubsti, trgati, trebiti'

rušiti < **ruš-i-ti* 'podirati'

fratati < **(frat)-a-ti* ← **(frat)-a* ← kor. nem. *Frate*, tirol. nem. *Fratte* 'poseka, gozdna jasa'

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *urobiti* v T057, *drobiti* v T110 in *tacati* v T118. Kot enkratnici s *sek-* sta kartirana leksema *presekovati* v T156 in *podsekovati* v T083.

Kot enkratnice s *seč-* so kartirani leksemi *vseči* v T064, *poseči* v T063, *seseči* v T155 in *zaseči* v T074.

Kot enkratnica s *seči* je kartiran leksem *razseči* v T083.

Kot enkratnica s *kla-* je kartiran leksem *razklati* v T060.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *sekati* v T102, *razseči* v T155, *podirati* v T202 in T366, *fratati* v T202 in *rušiti* v T417 ter nerelevantni odgovor *seči* v T057.

Kot nerelevantna odgovora sta kartirana leksema *seči* v T014 in T058 ter *seči* v T158 in T202, kjer je zapisano, da gre za pomen 'kositi'.

4. Uporabljena dodatna literatura

Koletnik 2015b

5. Primerjaj

SLA: V171(b).03 *sekati* – pomen (2/86), V171(a).01 *cepiti* (*drva na drobno*) (2/76), V171(a).03 *cepiti* – pomen (2/85); OLA: 868; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: HJA: 702; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Z glagolom *sekati* se označuje različna delovna opravila ob različnih priložnostih. Sečnja je tako najobsežnejše in najpomembnejše delovno opravilo v gozdnem gospodarstvu. Najstarejša oblika podiranja dreves je bilo spodkopavanje ali krčenje in podiranje s sekiro. Zaradi slabosti takega podiranja so sredi 18. stoletja začeli uvajati podiranje dreves z žago ter sekiro in zagozdami, tako da je bila sredi 19. stoletja žaga za to delo že pogosto in skoraj povsod v rabi. Ko je drevo na tleh, ga najprej še oklestijo, potem pa razžagajo na hlude, praviloma dolge štiri metre. Debelejši les lahko razžagajo tudi na manjša (metrska) polena, tanjše veje pa prav tako nasekajo za kurjavo.

V alpskem in karavanškem svetu je bila razširjena tudi sečnja stelje iz vejic smreke in jelke za steljo goveji živini v hlevih.

Posebna vrsta sekanja je bilo še pridobivanje ledu za ledenice mesnic in gostiln. Led so sekali zlasti v zimskih mesecih, ko so zaledenela jezera in reke. To so bila priložnostna opravila malih in srednjih kmetov (znano je bilo npr. spomladansko sekanje ledu na Trnovski planoti, kjer so led sekali v jamah in vrtačah, ko je sneg skopnel).

Prim.: Turk 1956; Baš 1967; SEL 2004

7. Skica

